

راه کارهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده

جواد خضرای‌راد^۱، محمدباقر قالیباف^۲، علی محمد احمدوند^۳، علی اصغر محکی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۵

چکیده:

آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس، مؤلفه‌ی محوری و استمرار بخش انقلاب اسلامی است که باید حفظ و بازتولید شود و به نسل‌های بعد انتقال یابد، تا مبنای ارتقاء قدرت ملی، بازدارندگی ملی، پایداری ملی، توسعه بالندگی و از همه مهمتر تجهیز و طی نمودن نقشه راه بلند مدت انقلاب اسلامی باشد. مقاله حاضر، برگرفته از یک پژوهش گسترده با عنوان «طرح راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده»، از مطالعات گسترده اسنادی و میدانی بهره برده است. در این مقاله، مطلوبیت‌های راهبردی و نیز اولویت‌های اساسی و راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس شناسایی شده، اهداف و راهبردهای انتقال این آموزه‌ها تعیین و نگاشت نهادی انتقال آنها تدوین، و الزامات تحقق طرح راهبردی آنها مشخص شده‌است. این دستاورد، از راه مطالعه اسناد بالادستی؛ فرامین و تدابیر امامین انقلاب اسلامی؛ سندهای راهبردی ایثار، جهاد و شهادت، مطالعه ادبیات نظری و پیشینه پژوهشی موجود، مطالعات تطبیقی، انجام مصاحبه‌های عمیق با ۵۶ نفر از خبرگان (در مرحله اول) و دریافت ۴۰ پرسشنامه از خبرگان برای وزن دهی و سنجش پایای و روایی (در مرحله دوم) حاصل شده‌است. پاسخ‌های مصاحبه شوندگان و جواب‌های پاسخگویان به پرسشنامه‌ها، طی چند مرحله، همراه با برگزاری جلسات «گروه کانونی» متعدد، از سوی تیم داوران خبره، تحلیل مضمون، محوربندی و دسته بندی شد.

واژگان اصلی: دفاع مقدس، آموزه‌های فرهنگی، راهبرد انتقال، اصول و ارزش‌ها، نگاشت نهادی.

۱. دانشجوی دکترای رشته مدیریت علوم دفاعی راهبردی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) j.khazraie@gmail.com
۲. دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۳. استاد مدیریت دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام)، تهران، ایران.
۴. استادیار پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، تهران، ایران.

مقدمه

سرمایه‌های فرهنگی ایران اسلامی، آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس، مؤلفه‌ی محوری و استمرار بخش انقلاب اسلامی است. تداوم این آموزه‌های فرهنگی، منوط به انتقال آن به آیندگان است. این آموزه‌ها را، که مبنای ارتقاء قدرت ملی، بازدارندگی ملی، پایداری ملی، تسریع و نهادمندی پیشرفت و توسعه هستند باید به طور دقیق شناخت و به گونه‌ای صحیح و نظام‌مند انتقال داد. آنگاه می‌توان بالندگی، سرآمدی، تعیین‌کنندگی، سرنوشت‌سازی و از همه مهمتر تجهیز و طی نمودن نقشه راه بلند مدت انقلاب اسلامی (تحقق تمدن نوین انقلاب اسلامی) را انتظار داشت. مسأله مقاله حاضر این است که برای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده چه راهکارهایی در قالب طرح راهبردی باید تدوین شود؟

در بیان اهمیت مقاله حاضر می‌توان گفت که انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس کمک می‌کند به: تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب و نظام اسلامی؛ بازتولید این آموزه‌ها و انتقال آن به نسل‌های آینده؛ تولید و ارتقای قدرت اجتماعی در کشور؛ معرفی روش‌های اعتمادسازی و اطمینان بخشی به جامعه و نسل‌های آینده کشور؛ و معرفی رویکردی تحول‌گرا در ترویج آموزه‌های موردنظر. از سوی دیگر عدم انتقال نظام‌مند و به موقع آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده کشور، استمرار و بازتولید هویت فرهنگی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس را با چالش مواجه خواهد کرد؛ باعث عدم آشنایی جوانان و نوجوانان حال و نسل‌های آینده با این ارزش‌های ناب و کاهش انسجام و هدررفت منابع محدود دستگاه‌های مسئول می‌شود. بنابراین هدف اصلی این مقاله «ارائه راه‌کارها و یادآوری الزامات انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده کشور» بر اساس یک نگاه راهبردی است. در این خصوص، سوالی که زمینه طرح می‌یابد این است که: «چگونه می‌توان آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس را به نسل‌های آینده کشور انتقال داد؟» پاسخ به این سوال می‌طلبد وضعیت و موقعیت کنونی تجزیه-تحلیل شده و نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها شناسایی شود. همچنین لازم است به «مطلوبیت‌ها»؛ «اولویت‌های اساسی» و «اهداف راهبردی» انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس توجه شود. علاوه بر این‌ها، «نگاشت نهادی مطلوب» و «الزامات تحقق» انتقال آموزه‌های فرهنگی یادشده باید مدنظر قرار گیرند.

مبانی نظری

پیشینه تحقیق:

به منظور احصاء تجارب پژوهشی و تجربی مرتبط، ۵۴ عنوان تحقیقات، کتب و مقالاتی را که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به موضوع انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس و ترویج فرهنگ ایثار و مقاومت ارتباط داشتند مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. از این ۵۴ عنوان، ۷ مورد کاملاً مرتبط با موضوع؛ ۳۱ مورد نسبتاً مرتبط و ۱۶ عنوان کمتر مرتبط با موضوع تحقیق بوده اند. علاوه بر این، ۶ عنوان تحقیقات انجام شده در خارج کشور که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به موضوع انتقال فرهنگی پرداخته‌اند مورد بهره‌برداری قرار گرفت. از بین تحقیقات کاملاً مرتبط می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد:

محمدعزیز احمدی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "ارائه الگوی ارتقای پیام‌نمایشگاه دفاع مقدس به منظور ترویج فرهنگ ایثار و مقاومت" ضمن ارائه الگوی ارتقای پیام‌نمایشگاه دفاع مقدس شامل ۱۰ مؤلفه یا شاخص، مهمترین قالب و شکل انتقال پیام‌های مختلف مربوط به دفاع مقدس را، تئاتر؛ اجرای عملیات مجازی؛ کلیپ؛ نقاشی؛ عکس؛ دست‌نوشته و متن؛ روایت رزمندگان و هنرمندان؛ شبیه‌سازی سنگر و خاکریز همراه با پنخش همزمان صدای رزمندگان؛ بنر و بیلبرد شناسایی کرده است.

داوود غیائی راد (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان "راهبردهای ترویج فرهنگ دفاع مقدس به نسل آینده" خاطر نشان می‌کند که از نظر نخبگان: موقعیت ترویج فرهنگ دفاع مقدس در وضعیت موجود، فعال خفیف (تهاجمی خفیف) است و با برخورداری از شایستگی‌های کلیدی، تا حدود زیادی می‌تواند بر تهدیدها غلبه کند. همچنان فرهنگ دفاع مقدس از آسیب‌ها و نقاط ضعف خود در امان نیست و به همین دلیل نمی‌تواند همه فرصت‌های خود را به خوبی شناسایی کند و بیش از گذشته بر تهدیدات و ضعفها چیره شود و امکان پیدا کند تا در محیط به شکار فرصت‌ها بپردازد.

مهدی شاه‌نوروزی و دیگران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "عوامل موثر بر ارتقا اثر بخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت" نتیجه گرفته‌اند که کیفیت بخشی به آثار ترویجی فرهنگ ایثار و شهادت بالاترین میانگین شدت تأثیر را در میان مؤلفه‌های موثر داراست و واقع‌گرایی در تولیدات و توجه به آثار تولیدی برای کودکان و نوجوانان، بهره‌گیری از هنر و همچنین تحول و خلاقیت در شیوه‌ها در رده‌های بعدی قرار دارند.

مصطفی ایزدی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی کیفی و داده‌بنیاد با عنوان "ترویج فرهنگ دفاع مقدس، آسیب‌شناسی، ارائه مدل و راهکارها"، نتیجه گرفته‌اند که آسیب‌شناسی ترویج فرهنگ دفاع مقدس به لحاظ محتوایی، عملکردی و ساختاری قابل تحلیل و بررسی است و به لحاظ راهبردی نیز ترویج در ابعاد نگرشی، رفتاری و ساختاری قابل توجه است.

مفهوم شناسی

دفاع مقدس: دفاع جانانه ملت ایران طی سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۷ در مقابله با رژیم بعث صدام حسین و هم‌پیمانان منطقه‌ای و جهانی او. دفاع مقدس که مبتنی بر انقلاب اسلامی است، امروزه در جبهه مقاومت و ادبیات پایداری تداوم دارد.

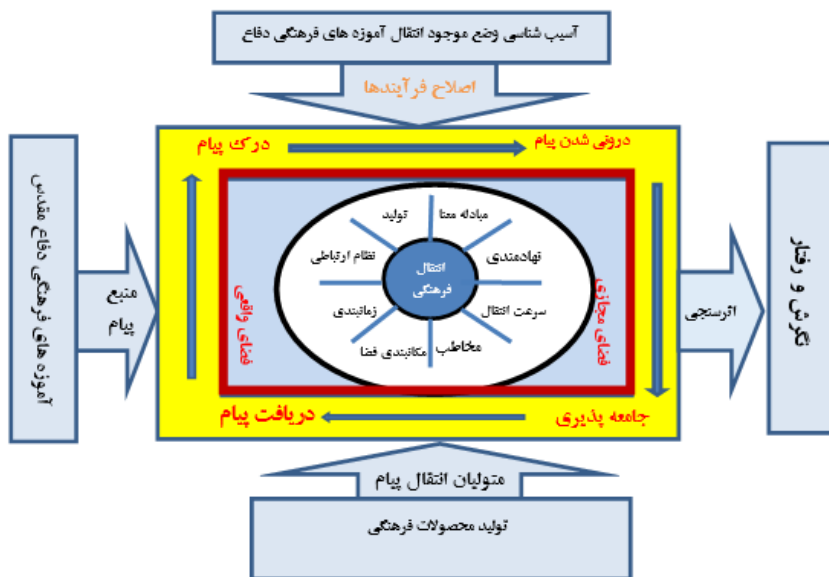
آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس: شامل ارزش‌ها، باورها، عقاید و رفتارهای مبتنی بر مبانی اسلامی، با الهام از فرهنگ ناب عاشورای حسینی است که در دوران دفاع مقدس، در فضا و تجربه زیسته رزمندگان، فرماندهان و مدیران دفاع مقدس تبلور یافت. این آموزه‌ها قابلیت انسجام بخشی، ماندگاری، تداوم بخشی، باورسازی، رفتارسازی، و قدرت بخشی دارند. بررسی پیشینه آموزه‌های دفاع مقدس و این که دیگران آموزه‌ها را چگونه احصا کرده‌اند در جدول شماره ۱ آمده است.

راهبرد: راهبرد، تمرکز شایستگی‌های کلیدی بر خواسته‌های اساسی مبتنی بر بایسته‌های اصولی است. (احمدوند، ۱۳۸۶: ۶۳) حمید احمدی، راهبرد را حاصل ایجاد پیوند و ارتباط میان چهار عامل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی می‌داند. حاصل این پیوند و رابطه ایجاد مزیت رقابتی پایدار و کسب برتری در برابر رقبا است. (احمدی، ۱۳۸۴: ۲۲)

طرح راهبردی: طرح راهبردی بستر یا چارچوبی است که برای عملی ساختن تفکر راهبردی و تحقق نتایج مشخص تهیه شده است. (پاتریک و همکاران، ۱۳۷۹: ۱۵) طرح راهبردی حاصل کار طرح ریزی راهبردی برای مدیریت راهبردی است که در آن موضوعات و مؤلفه‌های متعددی تعریف، تبیین یا تجویز می‌گردند. بخش مهمی از این طرح ریزی تبیین یا تعیین مواردی مانند: اصول، مبانی، دکترین، ارزش‌ها، سیاست‌ها و اهداف (کمی و کیفی) است که به آنها ارکان جهت ساز گفته می‌شود. در بررسی یا شناخت محیط باید متناسب با موضوع موردنظر عوامل و شاخص‌های مرتبط با آن انتخاب و سپس شناسایی و اندازه‌گیری شود، همچنین توجه به افق زمانی و شرایط آن زمان، بسیار مهم است. (ابلاغیه دانشگاه عالی دفاع ملی در خصوص تعریف «طرح راهبردی»، ۱۳۹۷)

چارچوب نظری:

با بهره‌گیری از مفاهیم و مؤلفه‌های نظری، یافته‌های حاصل از سوابق موضوع پژوهش و یافته‌های حاصل از محیط نگاری قلمرو پژوهش با رویکرد آسیب شناسی، مدل مفهومی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس، به صورتی که در نمودار شماره ۱ آمده است، ترسیم شد.

نمودار ۱: مدل مفهومی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس

این الگوی مفهومی نشان می‌دهد که هدف اصلی، انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به جامعه و نسل آینده است که لازمه این امر، ابتدا شناسایی و طبقه‌بندی آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به عنوان منبع پیام است. سپس می‌بایست محیط شناسی و آسیب شناسی وضع موجود انجام شود تا نشان دهد تاکنون موانع انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس چه موانعی بوده‌اند. سپس فرآیند انتقال پیام برگرفته از نظریه لاسول دیده شده است. آنگاه امر شناسایی مخاطبان و عوامل موثر بر انتقال معنا به مخاطب مطرح است که در یک فرآیند چهار مرحله‌ای شامل: دریافت پیام، درک پیام، درونی شدن پیام، و جامعه‌پذیری دیده شده است تا انتقال متناسب با آن صورت گیرد. سپس عملکرد و ظرفیت نقش آفرینی نهادها، کارگزاری‌ها و سازمان‌های مسئول دخیل در موضوع انتقال با رویکرد نگاشت نهادی مطالعه می‌شوند. آنگاه با سنجش اثر انتقال پیام مبتنی بر آموزه‌های فرهنگی (پیام و معنا)، نگرش و رفتار مخاطبان نظام اجتماعی متاثر می‌گردد.

روش شناسی

تحقیق حاضر از نظر هدف، در حیطه تحقیقات کاربردی، و از نظر چگونگی گردآوری داده‌های مورد نیاز، در گروه «تحقیقات آمیخته اکتشافی» طبقه‌بندی می‌شود. رویکرد کلی تحقیق در گفتمان تفسیری می‌گنجد و از نوع توسعه‌ای- کاربردی است.

گردآوری اطلاعات برای تدوین طرح راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس، با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای، مطالعات اسنادی و تحقیقات میدانی (مصاحبه عمیق نیمه ساخت یافته با سؤالات باز با ۵۶ نفر از خبرگان و سپس تکمیل ۴۰ پرسشنامه از خبرگان برای وزن دهی و سنجش پایایی و روایی (در مرحله دوم) بوده است.

به منظور تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و برای بررسی روایی ابزار اندازه‌گیری علاوه بر روایی محتوایی ابزار، از آزمون تحلیل عاملی تاییدی نیز استفاده شد. جامعه آماری تحقیق شامل ۴۰ نفر از متخصصان حوزه دفاع مقدس، مدیران سازمان‌های فرهنگی مرتبط به دفاع مقدس، نویسندگان آثار دفاع مقدس، کارگردانان و تهیه کنندگان فیلم‌های دفاع مقدس، اساتید دانشگاه و فرماندهان حماسه ساز دوران دفاع مقدس هستند که با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و از نوع عمدی و هدفمند برای مصاحبه تا نیل به اشباع نظری انتخاب شدند.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، در بخش کیفی از روش کدگذاری نظری (برگرفته از روش نظریه پردازی نظریه زمینه‌ای) بهره گرفته شده است. داده‌های کیفی با استفاده از کدگذاری باز، محوری و گزینشی و ملزومات انجام هر یک از این مراحل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا در نهایت مؤلفه‌های تدوین طرح راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس احصاء شدند. پس از تدوین پرسشنامه برحسب نظریه به دست آمده با استفاده از روش دلفی پرسشنامه تحقیق تعیین اعتبار شد. در نهایت پرسشنامه اعتبار یافته توزیع و داده‌های کمی جمع‌آوری شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده و مضامین داده‌های کیفی از روش‌های تحلیل محتوا و تحلیل اسنادی استفاده گردید. همچنین جهت تحلیل محیط داخلی و خارجی، شناسایی نقاط قوت و ضعف و رسیدن به راهبردها از روش سوات (SWOT) استفاده شد. برای تحلیل اطلاعات در بخش کیفی، از روش دلفی برای شناخت وضع موجود و نظریه زمینه‌ای (گرند تئوری) جهت کدگذاری و تفسیر داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه عمیق با خبرگان استفاده و برای تحلیل مصاحبه‌ها جهت

تهیه مقدمات و تعیین مؤلفه‌های تدوین طرح راهبردی، از نظریه زمینه‌ای استراوس و کوربین استفاده شد که تحت عنوان "طرح نظام‌مند" شناخته می‌شود. طرح منسجم تر و نظام یافته‌تر استراوس و کوربین چگونگی ارتباط هر یک از مقوله‌ها، زمینه‌ها، راهبردها و شرایط مداخله‌گر مؤثر بر الگوی کدگذاری محوری پدیده مرکزی مورد مطالعه را تعیین می‌کند.

گام‌های فرایند تدوین طرح راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به ترتیب عبارت بوده است از: بررسی اسناد بالادستی؛ فرامین و تدابیر و مطالعات نظری؛ تعیین مطلوبیت راهبردی آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس؛ شناخت راهبردی (تحلیل راهبردی) محیط، مخاطب، رسانه؛ تعیین موضوعات اساسی راهبردی و اولویت‌ها؛ اهداف و راهبردها؛ نگاشت نهادی؛ و الزامات تحقق.

تجزیه و تحلیل و یافته های تحقیق

- توصیف پاسخگویان

۱۵ درصد پاسخگویان زیر ۵۰ سال سن دارند، ۴۰ درصد بین ۵۱ تا ۶۰ سال، ۲۰ درصد بین ۶۱ تا ۷۰ سال و ۵ درصد ۷۱ سال و بالاتر. ۲۰ درصد از پاسخگویان نیز سن خود را بیان نکرده‌اند. در مجموع ۶۸٫۸ درصد آنان زیر ۶۰ سال سن دارند. ۸۰ درصد تحصیلات دکترا یا معادل آن (خارج فقه حوزوی) دارند و ۲۰ درصد کارشناس ارشد بوده‌اند. حدود ۳۰ درصدشان کمتر از ۲۰ سال سابقه و ۱۸٫۵ درصد بین ۲۱ تا ۳۰ سال و ۵۱٫۹ درصد بیش از ۳۱ سال سابقه فعالیت مرتبط در موضوع انتقال آموزه‌های دفاع مقدس دارند. با توجه به میانگین ۲۹ سال سابقه مرتبط، می‌توان گفت که پاسخگویان دارای تجربه کافی بوده‌اند.

یافته‌ها

مطلوبیت‌های راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس: پس از مرور مطالعات پایه نظری، مطالعات تطبیقی، اسناد بالادستی و نظرات امامین انقلاب، چارچوب کلی به دست آمد و بر آن اساس، اقدام به مصاحبه‌های عمیق و کیفی با سوالات باز با ۴۰ نفر از خبرگان شد. جمع‌بندی مجموع نظرات خبرگان در پاسخ به سوالات مصاحبه، توسط گروهی پنج نفره از خبرگان، به صورت تفهیمی و تفسیری، در چند مرحله، دسته‌بندی و مقوله‌بندی شد. سپس با عنایت به چهار ساحت: موضوعات زیرساختی، موضوعات کارکردی؛ موضوعات تعاملی و موضوعات ظرفیت-

ساز، اقدام به تدوین اصول و ارزش‌های حاکم؛ بیانیه رسالت و بیانیه چشم انداز شد. دسته‌بندی مؤلفه‌ها و آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس بر اساس مطالعات اسنادی، منتج به ۴ مؤلفه «حق‌گرای» شامل ۱۲ آموزه؛ «عدالت طلبی» شامل ۹ آموزه؛ «روحیه جهادی» شامل ۱۳ آموزه؛ و «اخلاق و رفتار حسنه» شامل ۱۴ آموزه گردید.

موضوعات اساسی، راه‌کارها و راهبردهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس:

جمع‌بندی یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها، به سه «موضوعات اساسی»؛ ۳۴ «راه‌کارها» و ۹

«راهبرد» برای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل آینده منتهی شد.

سه «موضوع اساسی» عبارتند از:

۱. حکمرانی فرهنگی به عنوان زمینه، بافتار و بستر؛

۲. کارکردها، رفتار و عاملیت به عنوان محتوا؛

۳. ظرفیت سازی و قابلیت سازی به عنوان ساخت و سازه

۳۴ «راه‌کار» مستخرج از دیدگاه‌های خبرگان به ترتیب اولویت عبارت بوده‌اند از:

۱. عقلانیت، هوشمندی، علم و فناوری اطلاعات در خدمت انتقال آموزه‌های فرهنگی؛

۲. پذیرش تکثر، تنوع و تفاوت ذائقه مخاطبان و محیط‌ها و موضوعات فرهنگی - اجتماعی؛

۳. پذیرش مخاطب به عنوان انسان پویا، آزاد، دارای اختیار، فعال، مشارکت‌پذیر و رشدیابنده؛

۴. درون مایه‌های بومی فرهنگ، هنر و ادبیات در خدمت انتقال آموزه‌های فرهنگی؛

۵. انتقال آموزه‌های تخصصی فرهنگی دفاع مقدس به نیروهای مسلح؛

۶. سیره نگاری و بازنمایی زندگی شهدا و ایثارگران؛

۷. استوارسازی فرهنگ دفاع مقدس بر سه رکن مکتب، مردم و رهبری؛

۸. مشارکت‌پذیری و مشارکت جویی، جذب حداکثری و دفع حداقلی نقش آفرینان؛

۹. عینی‌سازی و برجسته‌سازی جلوه‌های دفاع مقدس؛

۱۰. ذائقه شناسی و ذائقه‌سازی جامعه، متناسب با آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس؛

۱۱. نهادینه‌سازی و نهادمندی ارزش‌ها و آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس در گستره مراکز علمی و

فرهنگی مدارس، حوزه و دانشگاه؛

۱۲. درک مقتضیات زمان، مکان و انعطاف در روش‌ها و ابزار؛

۱۳. پیوند دادن آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به پیشینه هویتی و زندگی روزمره جامعه؛

۱۴. نظام‌مندی، خلاقیت و روزآمدی فرآیند انتقال؛
۱۵. شناسایی و پردازش منظومه فکری و نگرش گفتمانی دفاع‌مقدس (براساس اندیشه‌های توحیدی، رهنمودهای امامین انقلاب اسلامی) به‌عنوان مبانی نظری و محتوایی فرآیند انتقال؛
۱۶. گفتمان‌سازی واقع‌بینانه و تحقق‌پذیر؛
۱۷. تمرکز در سیاست‌گذاری، طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی، نظارت؛
۱۸. شناخت و استقرار نظام روایت‌گری دفاع‌مقدس در سطوح و لایه‌های مختلف؛
۱۹. اقتناعی و مفاهمه‌ای بودن فعالیت‌های تبلیغی و ترویجی؛
۲۰. ماندگاری، کیفیت و پویایی (مانایی و پایایی) نتایج و فرآیندهای انتقال؛
۲۱. پوشش همگانی (اجتماعی‌سازی) انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع‌مقدس؛
۲۲. شبکه‌سازی و بهره‌گیری از شبکه‌های موجود؛
۲۳. بیدارسازی؛ بازگشت به سرشت الهی- انسانی، ارزش‌های اخلاقی فراگیر، بصیرت‌افزایی و هشیارسازی به‌عنوان بستر انتقال آموزه‌های فرهنگی؛
۲۴. بهره‌گیری هم‌افزا از کلیه ظرفیت‌ها؛
۲۵. بهره‌گیری از کرسی‌های نظریه‌پردازی و اندیشه‌ورزی؛
۲۶. حمایت از پیشران‌ها و محرک‌ها و محدودسازی عوامل بازدارنده؛
۲۷. توسعه ظرفیت تولید کالاها و خدمات فرهنگی-اجتماعی مبتنی بر آموزه‌های فرهنگی دفاع‌مقدس؛
۲۸. تعاملی، فرایندی، مستمر، اثربخش و سنجش‌پذیر بودن فعالیت‌ها؛
۲۹. بهره‌گیری از نظامات آمار و اطلاعات، مدیریت دانش و سنجش اثربخشی؛
۳۰. تبدیل حاملان ارزش‌ها و آموزه‌های دفاع‌مقدس به رسانه مروج آموزه‌های فرهنگی؛
۳۱. قانون کردن سیاست‌ها و راهبردهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع‌مقدس و حاکم کردن آن برتمام برنامه‌های فرهنگی و آموزشی کشور؛
۳۲. بهره‌مندی از نظام موضوعات، نظام ترجیحات و منابع اطلاعاتی آموزه‌های فرهنگی دفاع‌مقدس؛
۳۳. پوشش دادن مخاطبان برون مرزی با روش‌های مناسب؛
۳۴. سیال، رقابتی و ناسازگار دیدن محیط انتقال آموزه‌ها.

«راهبردهای ۹ گانه» عبارتند از:

۱. سیاست‌گذاری، طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و نظارت متمرکز انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس؛
۲. انتقال آموزه‌های تخصصی فرهنگی دفاع مقدس به نیروهای مسلح؛
۳. شناسایی و استقرار نظام روایت‌گری دفاع مقدس در سطوح و لایه‌های مختلف و تبدیل حاملان ارزش‌ها و آموزه‌های دفاع مقدس به رسانه مروج آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس با بهره‌مندی از نظام موضوعات، نظام ترجیحات و منابع اطلاعاتی
۴. «پیاده‌سازی خلاقانه، روزآمد و فراگیر نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس» و «پوشش دادن مخاطبان درون و برون مرزی با روش‌های مناسب»؛
۵. شبکه‌سازی و بهره‌گیری از شبکه‌های موجود جهت پوشش همگانی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس با به‌کارگیری عاقلانه و هوشمندانه فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
۶. قانون کردن سیاست‌ها و راهبردهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس و حاکم کردن آن بر تمام برنامه‌های فرهنگی و آموزشی کشور؛
۷. بهره‌گیری از درون‌مایه‌های بومی فرهنگ، هنر و ادبیات و به‌ویژه سیره نگاری و بازنمایی زندگی شهدا و ایثارگران برای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس؛
۸. بهره‌گیری هم‌افزا از کلیه ظرفیت‌ها برای توسعه تولید کالاها و خدمات فرهنگی و اجتماعی مبتنی بر آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس؛
۹. پیاده‌سازی نظام تحقیق و توسعه برای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس با استفاده از کرسی‌های نظریه‌پردازی و اندیشه‌ورزی، و بهره‌گیری از نظامات آمار و اطلاعات، مدیریت دانش، و سنجش اثربخشی.

نتیجه‌گیری

مقاله حاضر در پی «ارائه راه‌کارهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده کشور» بر اساس یک نگاه راهبردی، این سوال را مطرح کرد که «چگونه می‌توان آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس را به نسل‌های آینده کشور انتقال داد؟» در پاسخ به این سوال، با توجه به وضعیت و موقعیت کنونی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس و نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها؛ «مطلوبیت‌ها»؛ «اولویت‌های اساسی»؛ «اهداف راهبردی» و «الزامات تحقق» انتقال

آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس را مشخص کرد که در این قسمت بدانها اشاره می‌شود.

چشم‌انداز تدوین شده در مقاله حاضر، افق زمانی سال ۱۴۱۰ هجری شمسی را در نظر گرفته است تا بتوان آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس را به گونه‌ای روشن و کارساز؛ دسته‌بندی و اولویت‌بندی نمود؛ و سپس با اجماع پیشکسوتان و خبرگان دفاع مقدس و مشارکت فعال و موثر تمامی دستگاه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای رسمی و مردمی، تحت راهبری و مدیریت مسئولان، متولیان و مدیران متعهد و توانمند، با نقش آفرینی همه‌جانبه و آگاهانه پیشکسوتان، راویان و حاملان (ایثارگران و رزمندگان)، با بهره‌گیری از تمام فضاها و ظرفیت‌های واقعی و مجازی، و شبکه گسترده تعاملات و ارتباطات مفاهمه‌ای، در قالب‌های متنوع رسانه‌ای، با در نظر گرفتن جذب حداکثری و دفع حداقلی، تنوع ذائقه‌ها و نیازها، طوری سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، اجرا، ارزیابی و اصلاح نمود تا منجر به اسوه‌دهی، الگوپردازی، هویت‌یابی، خودشناسی، درک، مفاهمه، شکل‌گیری نگرش مثبت و رفتار سازنده و پایدار، عزت، فداکاری و اقتدار در زیست روزمره آحاد جامعه محلی، ملی و فراملی شود.

بر مبنای جمع‌بندی یافته‌ها، مقاله حاضر، رسالت الگوی راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل آینده را چنین برمی‌شمارد: بسترسازی شرایط، فضا و زمینه‌ها، برای پیاده‌سازی سازوکارهای کارآمد دستیابی به بالاترین سطح درک، دریافت، مفاهمه، درونی‌سازی و نهادینه‌سازی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به گونه‌ای که منجر به شناخت کافی، احساسات حمایت‌کننده، نگرش مساعد، به حافظه سپاری و یادآوری در زمان مناسب و ایجاد باورها، هنجارها، رفتارهای پایدار و سبک زندگی مبتنی بر این آموزه‌ها باشد.

جمع‌بندی و تحلیل نظرات امامین انقلاب اسلامی و نیز تحلیل مضمون چند مرحله‌ای خبرگان، تاکید دارد که اصول و ارزش‌های حاکم بر نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس باید بر اساس اصول زیر باشد:

«نگرش توحیدی، خدامحوری و قیام برای خدا»؛ «ولایت مداری و مردم محوری»؛ «صیانت، احیا، عدالت و انصاف در ارایه حقایق و بازنمایی مستند و هنرمندانه آموزه‌های دفاع مقدس»؛ «گفتمان سازی، شبکه‌سازی و مشارکت جویی»؛ «تحول‌گرایی، تعالی بخشی، روزآمدی و نوآوری با بهره‌گیری از دانش، هنر، فن‌آوری‌های نوین»؛ «معرفی اسوه‌ها و الگوپردازی»؛ «مدیریت محیط (همراه سازی، همسوسازی و مسئول سازی)»؛ «حاکمیت فرهنگ و ارزش‌های اسلامی-ایرانی و

اعتلای ارزش‌های ایثار، جهاد و شهادت»؛ «تکریم، پاسداشت و احترام حاملان و واجدان ارزش‌های دفاع مقدس»؛ آینده‌نگری و نگرش راهبردی»؛ «تعامل‌پذیری و هماهنگی بین‌دستگاهی»؛ «نهادگرایی در حوزه‌های تبیینی، ترویجی، آموزشی، پژوهشی و رسانه‌ای»؛ «تعمیق و الهام بخشی آرمان‌ها و ارزش‌های دفاع مقدس در سطح ملی و فراملی».

تجزیه و تحلیل و شناخت وضعیت و موقعیت کنونی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس بیانگر واقعیات زیر است:

فرصت‌ها: حمایت مقام معظم رهبری و اسناد بالادستی و قانونی از حفظ و نشر ارزش‌های دفاع مقدس؛ مشارکت فعال مردم، متخصصین فرهنگی و هنری و سازمان‌های مردم‌نهاد؛ و ظرفیت رسانه‌های گروهی و فضای مجازی در مقابله با جنگ نرم دشمن.

قوت‌ها: استعدادهای فرهنگی و اجتماعی کشور؛ جایگاه ارزشمند مذهب و اماکن مذهبی در فرهنگ مردم ایران؛ وجود نهادها، کارگزاران و مدیران متعهد، جهادی و مسئولیت‌پذیر؛ حضور (زنده بودن) رزمندگان دفاع مقدس و ایثارگران؛ اقتدار گفتمان انقلاب اسلامی در سطح ملی و فراملی؛ ظرفیت‌های بالقوه فرهنگ اسلام و ارزش‌های دفاع مقدس؛ ظرفیت علمی-آموزشی، پژوهشی و نیروی انسانی متخصص؛

تهدیدها: چیرگی فضا و نگرش مادی‌گرایانه بر جامعه و تأثیر آن بر دست‌اندرکاران حوزه فرهنگی؛ گذشت زمان، فراموشی، بدعت، تحریف، استحاله و از دست دادن منابع؛ نگرش سیاسی وایدئولوژیک به دفاع مقدس؛ تفاوت در تشخیص اولویت‌ها؛ ناسازگاری (تفاوت، تضاحم، تعارض، تضاد، تقابل و تناقض) هنجاری و سیاسی بین نهادهای فرهنگی ذیربط، پیام‌آفرینان و مخاطبان هدف. ضعف‌ها: عدم شناخت عوامل زمینه‌ای فرهنگی دفاع مقدس (دشمن‌شناسی؛ محیط‌شناسی؛ مردم‌شناسی؛ ظرفیت‌شناسی؛ قابلیت‌شناسی؛ خلاقیت‌ها و نوآوری‌ها)؛ عدم درک ابعاد قدرت نرم؛ عدم دسته‌بندی آموزه‌های دفاع مقدس؛ عدم شناسایی خلاقیت‌ها و نوآوری‌ها و راه کارهای فرهنگی بسیج خودجوش در حوزه دفاع مقدس.

بر اساس آنچه تحلیل وضعیت انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس روشن ساخت، می‌توان گفت که جمهوری اسلامی ایران در موقعیت و اقدام راهبردی ویژه‌ای قرار گرفته، به قسمی که امکان ایجاد یک تحول اثربخش در حوزه انتقال آموزه‌ها از طریق تمرکز بر موضوعات اساسی و اولویتهای راهبردی به صورت زیر فراهم می‌شود:

راهیابی راهبردی: نظام همه‌جانبه انتقال نیازمند رشد هماهنگ یک مثلث است. مثلثی که یک ضلع آن دانش، یک ضلع آن روش و ضلع دیگر آن ابزار است. ضلع ابزاری را سرمایه‌های مادی بسط می‌دهد؛ ضلع دانش را سرمایه‌های فکری توسعه می‌دهد؛ و ضلع روش را سرمایه‌های نهادی و سازمانی ارتقا می‌دهد. بنابراین در این تحقیق، راهیابی راهبردی ناظر بر سه جنبه است: «حکمرانی فرهنگی»؛ «ظرفیت‌سازی و قابلیت‌سازی»؛ «کارکردی، رفتاری، عملیتی».

موضوع اساسی (اولویت) حکمرانی فرهنگی: حکمرانی تعیین زمین بازی، قواعد بازی و اجبار و الزام داوطلبانه دیگران به رعایت قواعد بازی است، که شامل مدیریت بر مدیران و طراحی سیستم‌هایی در مقیاس فوق‌العاده بزرگ با تسلط و اشراف اطلاعاتی می‌باشد. بر این اساس حکمرانی طراحی و استقرار سیستم‌ها در هر یک از حوزه‌های نظام اجتماعی کلان است.

حکمرانی فرهنگی به تمامی ابعاد: رویکردی، نهادی، کارکردی و ابزار و روش‌های نظام فرهنگی می‌پردازد. قانون اساسی روابط طولی و عرضی میان انواع حکمرانی (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، دفاعی و فرهنگی) را مشخص می‌کند که ماحصل آن هم افزایی بازیگران مختلف با محوریت حکومت برای پیاده‌سازی قانون از طریق شکل‌گیری زنجیره‌ای از سیاست‌ها، راهبردها، قواعد، فرآیندها، روش‌ها، ابزارها و برنامه‌ها جهت تحقق اهداف و آرمان‌های جامعه است که مهم‌ترین آن‌ها در نظام اسلامی، هدایت و بازتولید هویت و تربیت بر مدار جهان بینی و ارزش‌های اسلامی می‌باشد.

در صورتی که بتوانیم آموزه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس را درک و احصاء کنیم و از طریق سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری، نهادسازی و نظام‌سازی متناسب و روزآمد نهادینه‌سازی کنیم و در فرآیند رشد و تکامل فردی و اجتماعی آحاد کشور من جمله سیستم‌ها و نظامات کشورداری و مدیریت‌های فرهنگی و تربیتی کشور تا سطح خانواده ساری و جاری نماییم، در واقع به حکمرانی فرهنگی پرداخته ایم.

اهداف و راهبردهای مرتبط با موضوع «حکمرانی فرهنگی» عبارتند از: «استقلال فکری، درون‌زایی و بومی بودن مبتنی بر باور به برتری و غنای درونی (کفایت و جامعیت) سرچشمه فیاض انقلاب اسلامی و دفاع مقدس»؛ «متوقف ساختن حاکمیت نگرش دیوان سالاران، کلیشه‌ای و مناسبت زده در نهادها و ارگانهای متولی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «شناسایی و تدارک قوانین و مقررات متقن برای حمایت و تحکیم فرایندهای انتقال آموزه‌های فرهنگی

دفاع مقدس»؛ «حاکم ساختن تفکر، روحیه و جهت گیری انقلابی جهادی بر سراسر فرایند نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «شناخت سرمایه‌های اسلامی - ایرانی، و درون مایه‌ها و ظرفیت‌های زبانی، ادبی، هنری، فرهنگی، تاریخی، قومی و هویتی مخاطبان ایرانی در جهت تقویت و ارتقاء کمی و کیفی نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «حمایت از پیشران‌ها و محرک‌ها و بهره‌گیری از پویای همگانی و حرکت‌های اجتماعی و فرهنگی جریان ساز و نیرومند در جهت تقویت زمینه‌ها و آهنگ حرکت به سوی تحقق آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «بیدار سازی، بازگشت به سرشت و فطرت الهی - انسانی، ارزش‌های اخلاقی فراگیر، بصیرت‌افزایی و هشیارسازی به‌عنوان بستر انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس».

موضوع اساسی (اولویت) کارکردی، رفتاری، عاملیتی: منظور نقش‌هایی است که مبتنی بر مسئولیت و اختیارات و پاسخگویی باید به آن پرداخته شود. این نقش‌ها به اصلی و فرعی تقسیم می‌شوند و بنا به قانون و نهاد مربوطه متفاوت هستند. انواع نقش‌ها و کارکردها در حکمرانی فرهنگی برای نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس عبارتند از: سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری، تنظیم‌گری، نمایندگی کردن (مثلاً نمایندگی کردن ایثارگران توسط کارگروه ایثارگران مجلس و یا انجمن‌های ایثارگران نهادهای خاص و ...) هماهنگی و انسجام، تصدی‌گری و ارائه خدمات، نظارت و دیده‌بانی. برای هر کدام از این کارکردها، شاخص‌هایی موجود است که با آن سنجیده و ارزیابی می‌شوند تا برای دستیابی به وضعیت مطلوب به بهبود مستمر بپردازند. در خصوص وجه رفتاری این موضوع اساسی می‌توان راهیابی راهبردی را چنین تبیین کرد: نقش الگویی رفتار مدیران و رفتار مدیریتی آنان به لحاظ اخلاق و عملکرد سازمانی تا مدیریت رفتار در سازمان‌های متبوع خود برای تحقق اهداف با رعایت ارزش‌ها و هنجارهای مختص هر کدام. در خصوص وجه عاملیتی می‌توان گفت: هر گونه شناخت و طراحی آگاهانه و اجرای مسئولانه توسط عامل انسانی را شامل می‌شود. این وجه مداخله مستقیم و پاسخگویی متناسب با آن را مورد توجه قرار می‌دهد که مدیران و نهادها نسبت به تحقق اهداف و فرآیندها مسئولیت مستقیم دارند و در برابر هر گونه فعل و عدم فعل خود و نهاد مربوطه‌شان باید پاسخگو باشند تا نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس با خلاء و حاشیه مواجه و همراه نشود.

اهداف و راهبردهای مرتبط با موضوع «کارکردی، رفتاری، عاملیتی» عبارتند از: «ترجمان و تبدیل آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به محصولات، نمادها و پیام‌های قابل انتقال متناسب با

اقتضائات زمان و مکان (پیام و محتوا)؛ «بهره‌مندی از مبانی اندیشه‌ای و باور شناختی تراز انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در قالب گفتمان سازنده و موثر (موگد هویت، عزت، ایثار و اقتدار)»؛ «همراه سازی، همسوسازی، مسئول‌سازی و پاسخگو نمودن دستگاه‌های مرتبط در قالب مدیریت محیط تعاملی و قابلیت عملیات‌های مشترک و مرکب در نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «مرجعیت در روایتگری و انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس؛ «ثبات در مقاصد و مسیر تعالی، و پایبندی تضمین شده به شاخص‌های کلیدی عملکردی و اثربخشی»؛ «ابتکار عمل، بالندگی و باور به سرآمدی در فضای رقابتی»؛ «تولید محصولات و محتواهای فرهنگی آموزه‌ها»؛ «کشف و پردازش گفتمان دفاع مقدس بر اساس رهنمودها و منظومه فکری امامین انقلاب اسلامی و تبدیل آن به نگرش حاکم بر سراسر فرایند نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «هدایت و حمایت از تدوین تاریخ شفاهی دفاع مقدس (به‌منظور شناخت، احصاء، تدوین و تبیین آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس)»؛ «هدایت و حمایت از انجام مطالعات و پژوهش‌های حوزه فرهنگی دفاع مقدس و کشف دقیق بینش، منش و کنش فرهنگی-اجتماعی دوران دفاع مقدس»؛ «شناخت دقیق و کارآمد اقتضائات نسلی، بین نسلی و تفاوت‌ها و تعارضات آنها با نسل انقلاب اسلامی و دفاع مقدس؛ مخاطب شناسی (ذائقه و نگرش مخاطبان) و مخاطب پروری (اقناع، همسو سازی، همراه سازی، مسئول سازی، مطالبه‌گری، مشارکت و پاسخگویی مخاطبان)»؛ «شناخت تفاوت‌ها و تعارضات سبک زندگی موجود جامعه با سبک زندگی مبتنی بر آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس و بهره‌مندی از آن در نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس و ترویج و نهادینه‌سازی آن در جامعه»؛ «فعال‌سازی و جهت‌دهی نهادهای مردمی-اجتماعی برای حضور اثربخش و تعیین کننده در فرایند انتقال (از تولید و تبدیل تا توزیع و ترویج و نهادینه سازی)»؛ «مدیریت محیط تعاملی و زمینه‌ای به‌منظور کاهش و رفع تعارضات و تراحات دیگر نظامات و حوزه‌ها، با نظام فرهنگی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «ساماندهی و ارتقاء ظرفیت‌ها و توانمندی‌های بالفعل و بالقوه‌ی تولید و تبدیل آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به پیام‌ها و محصولات فرهنگی و هنری جذاب، موثر و تعیین کننده»؛ «شناخت گفتمان‌ها، محصولات فرهنگی-هنری، و عملکردهای رسانه‌های رقیب، و تامین بازدارندگی موثر و کسب موقعیت برتر نسبت به آنها»؛ «ثبت و ضبط و مستندسازی کلیه برنامه‌ها، تلاش‌ها و تجارب مربوط به تدارک و عملکرد نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به‌منظور اصلاح و بهبود مستمر فرایندهای نظام انتقال به‌عنوان یک جریان پویا و پایدار و سازنده»؛

«نهادینه‌سازی ارزش‌ها و آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس در گستره نهاد خانواده و دیگر نهادهای فرهنگی و تربیتی».

موضوع اساسی (اولویت) ظرفیت‌سازی و قابلیت‌سازی: ظرفیت‌سازی به معنای توسعه مهارت‌ها، قابلیت‌ها و توانایی‌های اساسی ارکان نظام انتقال آموزه‌های دفاع مقدس است که موجب ارتقای اثربخشی و پایداری آن می‌شود. امروزه ظرفیت‌سازی و قابلیت‌سازی و میزان توسعه همبستگی متقابل با هم دارند. به عبارتی دیگر یکی از تفاوت‌های جوامع تفاوت از نظر میزان و سطح ظرفیت و قابلیت است. جوامع ضعیف جوامعی هستند که در ظرفیت‌سازی ناتوان هستند و به تبع از سرمایه اجتماعی و فرهنگی پایینی برخوردار می‌باشند و از قدرت اجتماعی و کنش جمعی مطلوبی بهره‌مند نیستند. انقلاب اسلامی و دفاع مقدس خوشبختانه از حیث سرمایه اجتماعی و فرهنگی دارای منابع و ظرفیت‌های عظیمی است؛ به طوریکه آموزه‌های بسیار زیادی در حوزه ظرفیت‌سازی و قابلیت‌سازی برای دولت و جامعه داراست که در عمل توانست از سلطه دیرپای طاغوت و استکبار رهایی یابد و در یک جنگ تحمیلی همه‌جانبه و نابرابر سربلند بیرون آید و جبهه مقاومتی گسترده در سطح منطقه و جهان پدیدار نموده و پایدار و تاب‌آوری آن را نهادمند سازند. ظرفیت‌سازی و قابلیت‌سازی فرهنگی، عاملی کلیدی برای توسعه و ارتقای فرهنگی کشور می‌باشد که با محور قرار دادن انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس، ثبات و تداوم هویت و اقتدار فرهنگی ایران اسلامی را تضمین می‌کند و پایایی و پویایی انقلاب اسلامی و ایران اسلامی را نهادینه می‌سازد.

اهداف و راهبردهای مرتبط با موضوع «ظرفیت‌سازی و قابلیت‌سازی» عبارتند از: «توسعه زیرساخت‌های انسانی (شایسته‌گزینی، شایسته‌پروری، شایسته‌گماری، شایسته‌سالاری)؛ سازمانی (بهبود و ارتقاء ساختارهای موجود و ایجاد ساختارهای لازم، چابک‌سازی دستگاه‌های مسئول)؛ اطلاعاتی (شناسایی و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی، شبکه‌سازی، ...)، حقوقی و قانونی ترویج، انتقال و نهادینه‌سازی آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «محیط‌شناسی نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس (عوامل پیش‌برنده و تسهیل‌گر؛ عوامل آسیب‌رسان، کندکننده و تحریف‌گر)؛ پیام‌شناسی، رسانه‌شناسی و اعتلای ساختاری و محتوایی نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «نظام‌سازی و نهادینه‌سازی؛ ایجاد ساختار منسجم و کارآمد در حوزه سیاست‌گذاری؛ اولویت بندی؛ برنامه‌ریزی و مدیریت جامع انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس براساس نقشه

جامع، تقسیم کار و سهم و نقش روشن و قابل سنجش هریک از دستگاه‌ها و نهادهای متولی؛ و نظام پاسخگویی و مطالبه‌گری مبتنی بر آن (استقرار "نظام انتقال" آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس)؛ بهره‌مندی از نظام مدیریت کیفیت و تعالی مستمر در سراسر فرایند انتقال؛ «نقش آفرینی برجسته حاملان و واجدان ارزش‌ها و آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس (ایشان‌گران، رزمندگان و پیشکسوتان دفاع مقدس)»؛ «جایگاه ویژه جوانان؛ در نظام انتقال و مخاطبان آن (در گام دوم انقلاب اسلامی)»؛ «برندسازی و مدیریت تصویر مثبت و انگیزشی نظام انتقال آموزه‌ها نزد مخاطبان»؛ «ارتقای منزلت اجتماعی این‌تارگران. (منزلت اجتماعی شامل دو جنبه است: جنبه عینی که ناظر بر رفاه نسبی، معیشت و سبک زندگی و برخورداری از مواهب و مزایای اجتماعی است؛ و جنبه ذهنی و ادراکی که به برداشت از خبرگان و جامعه از شأن، منزلت و جایگاه این‌تارگران در جامعه به‌عنوان عاملان و حاملان فرهنگ دفاع مقدس برمی‌گردد.»؛ «حفظ و صیانت از حاملان و واجدان ارزش‌ها و آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «شناخت، احیاء و اعتلای سرمایه‌های اجتماعی فرهنگی دفاع مقدس (نقش آفرینان، منابع، راویان و پیام‌آوران، این‌تارگران و رزمندگان، پیشکسوتان و نهادها و ارگان‌های وابسته به دفاع مقدس) و بازگرداندن و تثبیت اعتبار و نفوذ شایسته برای آنها»؛ «ایجاد و بهره‌مندی شایسته از شبکه‌های واقعی و مجازی برای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «شناخت و بهره‌گیری مطلوب از ظرفیت‌ها و امکانات نهادها و نظامات آموزشی، علمی، پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی کشور»؛ «استقرار نظام مدیریت دانش در مجموعه گسترده نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «سیره‌نگاری و بازنمایی سبک زندگی شهدا و این‌تارگران دفاع مقدس، عینی‌سازی و برجسته‌سازی جلوه‌های آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس».

بر اساس آنچه اشاره شد، انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس الزاماتی دارد که می‌توان آنها را در سه دسته مجزا به شرح زیر آورد:

الزامات قانونی (تأسیسی): «قانون کردن سیاست‌ها و راهبردهای انتقال و حاکم کردن آن بر تمام برنامه‌های فرهنگی و آموزشی جهت ارتقا سرمایه هویتی»؛ «حمایت قانونی از تاسیس نظام متمرکز شناسایی، پردازش منظومه فکری و گفتمان‌سازی دفاع مقدس با بهره‌گیری از اسناد فرادست و مبتنی بر سه رکن مکتب، مردم و رهبری»؛ «حمایت قانونی از شبکه‌سازی و بهره‌گیری از شبکه‌های موجود»؛ «حمایت قانونی از تاسیس نظام سیاست‌گذاری، طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و نظارت یکپارچه»؛ «تهیه و تدارک نظام موضوعات، نظام ترجیحات، نظام مدیریت دانش و نظام سنجش اثربخشی».

الزامات فرهنگی و اجتماعی: «استفاده از بستر درون مایه‌های بومی فرهنگ، هنر و ادبیات در خدمت انتقال آموزه‌های فرهنگی»؛ «داشتن رویکرد تعاملی، اقناعی و مفاهمه‌ای مستمر با مخاطبان (داخلی و خارجی) پویا، آزاد، دارای اختیار، فعال، مشارکت‌پذیر و رشدیابنده با رویکرد جذب حداکثری و دفع حداقلی»؛ «انجام تحلیل ذینفعان جهت مشارکت‌جویی و مشارکت‌پذیری برای توسعه نقش آفرینی اقشار و صنوف مختلف جامعه به خصوص گروه‌های مرجع و چهره‌های شاخص و یا مشهور تأثیرگذار»؛ «استفاده از ظرفیت فرهنگی خانواده، مساجد، مدارس، حوزه و دانشگاه جهت نهادینه‌سازی و نهادمندی ارزش‌ها و آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «فعال‌سازی پوشش‌های همگانی اجتماعی‌سازی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس جهت ذائقه‌شناسی و ذائقه‌سازی جامعه با رویکرد آزمایشگاه حکمرانی فرهنگی».

الزامات هماهنگی و هم‌افزایی بین‌دستگاهی جهت حمایت از تولید محصولات فاخر فرهنگی و هنری: «استقرار نظام روایت‌گری و سیره‌نگاری زندگی شهدا و ایثارگران دفاع مقدس با رویکرد بازنمایی»؛ «تولید المان‌ها و یادمان‌های فرهنگی برای عینی‌سازی و برجسته‌سازی جلوه‌های دفاع مقدس»؛ «تبدیل حاملان ارزش‌ها و آموزه‌های دفاع مقدس به رسانه مروج آموزه‌ها»؛ «بهره‌گیری مستمر از کرسی‌های نظریه‌پردازی و اندیشه‌ورزی در تبدیل خلاقانه و هنرمندانه محتوای دفاع مقدس به محصولات فرهنگی کیفی و اثربخش»؛ «ایجاد بازارهای متنوع و رقابتی بین تولیدکنندگان محصولات فرهنگی - هنری مبتنی بر آموزه‌های دفاع مقدس».

علاوه بر این‌ها، انتقال موثر آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس، نیازمند نگاشت نهادی و تقسیم کار دستگاهی است تا با توجه به تنوع کارکردها و راهبردها، نقش‌های کارکردی مرتبط با انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس را در حوزه‌های «سیاست‌گذاری»، «قانون‌گذاری»، «تنظیم‌گری»، «نمایندگی کردن»، «هماهنگی و انسجام»، «تصدی‌گری»، «ارائه خدمات» و نهایتاً «نظارت و دیده‌بانی» مشخص کند. بدین ترتیب تقسیم کار موضوعی و فرآیندی امور در نظام انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس، به صورت سیستمی نظام‌مند و قابلیت تحقق روشن خواهد شد.

نمودار شماره ۲، خلاصه طرح راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس را به صورت طرح‌واره نشان می‌دهد.

نمودار طرح راهبردی انتقال آموزه های فرهنگی دفاع مقدس

موضوع اساسی اول: مفروضات فرهنگی

با استناد به اصول و مبانی فرهنگی و ارزشی و با توجه به اهمیت و جایگاه ویژه این آموزه ها در نظام فکری و فرهنگی جامعه ایران و با توجه به اهمیت و جایگاه ویژه این آموزه ها در نظام فکری و فرهنگی جامعه ایران و با توجه به اهمیت و جایگاه ویژه این آموزه ها در نظام فکری و فرهنگی جامعه ایران...

اصول و ارزش ها

- ارزش های اخلاقی و انسانی
- ارزش های ملی و دینی
- ارزش های علمی و پژوهشی
- ارزش های اجتماعی و سیاسی
- ارزش های فرهنگی و هنری
- ارزش های اقتصادی و مدیریتی
- ارزش های ورزشی و تفریحی
- ارزش های زیست محیطی
- ارزش های صلح و دوستی
- ارزش های حقوق بشری
- ارزش های شایسته ها
- ارزش های مقاومت و پایداری
- ارزش های ایثار و فداکاری
- ارزش های شجاعت و شهامت
- ارزش های نظم و انضباط
- ارزش های صداقت و راستگویی
- ارزش های مسئولیت پذیری
- ارزش های همکاری و همبستگی
- ارزش های احترام و ادب
- ارزش های پاکدامنی و عفت
- ارزش های سادگی و پارسایی
- ارزش های غیرتمیزی و پاکیزگی
- ارزش های صلح و دوستی
- ارزش های همکاری و همبستگی
- ارزش های احترام و ادب
- ارزش های پاکدامنی و عفت
- ارزش های سادگی و پارسایی
- ارزش های غیرتمیزی و پاکیزگی

الزامات حقوقی طرح راهبردی انتقال آموزه های فرهنگی دفاع مقدس:

این الزامات حقوقی، اساسی و کلیدی در طرح راهبردی انتقال آموزه های فرهنگی دفاع مقدس است و باید در فرآیند اجرای این طرح رعایت شود.

- رعایت حقوق مالکانه آثار فرهنگی و ادبی
- رعایت حقوق معنوی و مادی
- رعایت حقوق شهروندی
- رعایت حقوق بین المللی
- رعایت حقوق ملی
- رعایت حقوق اجتماعی
- رعایت حقوق اقتصادی
- رعایت حقوق فرهنگی
- رعایت حقوق هنری
- رعایت حقوق علمی
- رعایت حقوق ورزشی
- رعایت حقوق زیست محیطی
- رعایت حقوق صلح و دوستی
- رعایت حقوق حقوق بشری
- رعایت حقوق شایسته ها
- رعایت حقوق ایثار و فداکاری
- رعایت حقوق شجاعت و شهامت
- رعایت حقوق نظم و انضباط
- رعایت حقوق صداقت و راستگویی
- رعایت حقوق مسئولیت پذیری
- رعایت حقوق همکاری و همبستگی
- رعایت حقوق احترام و ادب
- رعایت حقوق پاکدامنی و عفت
- رعایت حقوق سادگی و پارسایی
- رعایت حقوق غیرتمیزی و پاکیزگی

موضوع اساسی دوم: گرایش های فرهنگی، ماهیت

این موضوع به بررسی ماهیت و گرایش های فرهنگی آموزه های دفاع مقدس می پردازد و به دنبال آشنایی با ویژگی های فرهنگی این آموزه ها است. این موضوع به بررسی ماهیت و گرایش های فرهنگی آموزه های دفاع مقدس می پردازد و به دنبال آشنایی با ویژگی های فرهنگی این آموزه ها است...

موضوع اساسی سوم: گرایش های فرهنگی، ماهیت

این موضوع به بررسی ماهیت و گرایش های فرهنگی آموزه های دفاع مقدس می پردازد و به دنبال آشنایی با ویژگی های فرهنگی این آموزه ها است. این موضوع به بررسی ماهیت و گرایش های فرهنگی آموزه های دفاع مقدس می پردازد و به دنبال آشنایی با ویژگی های فرهنگی این آموزه ها است...

نمودار ۲، طرح راهبردی انتقال آموزه های فرهنگی دفاع مقدس

پیشنهادها

پیشنهادهای کاربردی «تاسیسی قانونی»: «ایجاد و استقرار نظام حکمرانی فرهنگی در کشور با محوریت نظام هدایت و تربیت متکی به آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «ایجاد مرکز نوآوری و آزمایشگاه حکمرانی فرهنگی که روزآمدی و بهره‌مندی پیشرفته از فناوری اجتماعی و ... را فرا بگیرد و نیز ایده‌ها و سیاست‌ها و قوانین را با خرد جمعی فراهم نماید و به آزمون بگذارد تا با زمینه سنجی و همراه‌سازی مخاطبان، تحقق آنها را تسهیل نماید»؛ «ایجاد مراکزی برای تربیت مدیران و هنرمندان تراز فرهنگ و آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس».

پیشنهادهای کاربردی «اجتماعی-فرهنگی»: «تدوین روایت معیار دفاع مقدس و چارچوب کارآمد و فراگیر برای تدوین تاریخ شفاهی دفاع مقدس به نحوی که سوالات و شبهات را به صورت توانمند و گویا پاسخ دهد»؛ «تدارک ساز و کار استفاده از ظرفیت پایان نامه‌های ارشد و دکتری رشته‌های مختلف برای شناسایی و تدوین آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس (بینش، دانش، روش، منش، کنش و ...) و انتقال به نسل‌های متوالی کشور»؛ «شناسایی عوامل کم توفیقی کشور در گفتمان سازی، فراگیرسازی، ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ دفاع مقدس در عرصه‌های مختلف کشور»؛ «تدارک ساز و کار کاستن مستمر از سیطره‌ی فرهنگی مدرنیته بر بینش و دانش کارگزاران فرهنگی کشور که مانع و محدود کننده بسط و توسعه فرهنگ دفاع مقدس می‌باشد».

پیشنهادهای کاربردی «هم‌افزایی بین‌دستگاهی»: «ایجاد وحدت رویه و هدمندی مشترک و هم‌افزا بین نهادهای مرتبط با آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «برگزاری نشست‌ها و رویدادهای مشترک بین دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط با آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس».

پیشنهادهایی برای تحقیقات آینده: «انجام مطالعات و پژوهش‌های توسعه‌ای برای طراحی و استقرار نظام حکمرانی فرهنگی کشور به‌عنوان ابر سیستم نظام انتقال فرهنگی آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»؛ «طراحی نظام ملی توسعه فرهنگ ایثار و مقاومت»؛ «طراحی نظام سنجش عملکرد مبتنی بر هدف، فرایند نتیجه و پیامدهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس».

منابع

- احمدوند، علی محمد (۱۳۸۶)، «درباره راهبرد»، دو ماهنامه توسعه انسانی پلیس، سال سوم، شماره ۱۰.
- احمدی، حمید (۱۳۸۴). ایران: هویت، ملیت، قومیت، تهران: مؤسسه‌ی تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- احمدی، محمد عزیز (۱۳۹۹). ارائه الگوی ارتقای پیام نمایشگاه دفاع مقدس به منظور ترویج فرهنگ ایثار و مقاومت، پروژه تحقیقاتی موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، ناظر علمی هادی مراد پیری، شهریور ماه.
- ایزدی، مصطفی؛ پیری، هادی مراد؛ حاتمی، حمیدرضا و سهرابی، حسین (۱۳۹۶). «ترویج فرهنگ دفاع مقدس، آسیب‌شناسی، ارائه مدل و راهکارها»، نشریه سیاست دفاعی، دوره ۲۵، شماره ۹۹، تابستان.
- بشیر، حسن (۱۳۸۷). «معناشناسی جدید ارتباطات: زمینه‌سازی برای شناخت عمیق‌تر رابطه فرهنگ و رسانه»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، شماره ۳.
- پاتریک، بیلو؛ آکامب، بتی و مورسی، جورج (۱۳۷۹). راهنمای اجرایی برنامه‌ریزی استراتژیک، ترجمه منصور شریفی گلوبی، تهران: نشر هوای تازه.
- تقی زاده اکبری، علی؛ سنگری، محمدرضا و عبدالحی، مهدی (۱۳۸۶). عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس، قم: نشر زمزم هدایت.
- جانجانی پور، محمد (۱۳۹۰). دفاع مقدس و قدرت نرم، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- حجازی فر، سعید (۱۳۹۴). «چیستی و مؤلفه‌های مدیریت جهادی»، فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۳، شماره ۳.
- خطیبی کوشکک، محمد (۱۳۹۱). ارزش‌ها در دفاع مقدس، تهران: نشر زمزم.
- دایره‌المعارف دفاع مقدس (۱۳۸۹). به کوشش مرکز دایره‌المعارف پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس، جلد اول، تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- شاه نوروزی، مهدی؛ اسماعیلی، رضا؛ امام جمعه زاده، سید جواد و پرستگاری، سهیلا (۱۳۹۶). «عوامل موثر بر ارتقا اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت»، مجله مدیریت فرهنگی، شماره ۳۵ و ۳۶، بهار و تابستان.
- غیائی راد، داود (۱۳۹۷). راهبردهای ترویج فرهنگ دفاع مقدس به نسل آینده، رساله دکتری، دانشگاه امام حسین (ع)، دانشکده و پژوهشکده علوم اجتماعی و فرهنگی.
- فیروز آبادی، سید حسن و عساریان‌نژاد، حسین (۱۳۹۰). از جهاد تا جهاد (گفتمان فرهنگ جهادی در انقلاب اسلامی ایران)، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- مصاحبه با رزمندگان دفاع مقدس (۱۳۹۹). اکبر کاظم زاده و جواد خضرائی راد، «در خصوص تجربه زیسته آنان درباره آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس»، تابستان.

موسوی، مهری‌سادات (۱۳۹۹). طراحی نظام حمایت، تکریم و تجلیل از ایثارگران و خانواده‌های آنان به‌منظور ترویج فرهنگ ایثار و مقاومت، پروژه تحقیقاتی موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، ناظر علمی حسن عماری، آذر ماه.